

Nők és elsők...

Steinschneider Lilly (1891 – 1975)

Gróf ronspergheimi Coudenhove-Kalergi Jánosné Steinschneider-Wenckheim Helene Lilly 1891-ben Budapesten született, jómódú osztrák-magyar zsidó polgári családban. *Ilka* néven anyakönyvezték, de *Lillyként* ismerjük. Édesapja híres bútor- és ágyneműgyár tulajdonosa volt. Édesanyja, *Wohl Irma*, Csehországból származott.

Lilly egy 1910-ben, Budapesten megtekintett nemzetközi repülőverseny hatására lett pilóta. 1912-ben neves repülőgép-vezetők utasaként már távolsági és magassági rekordkísérletekben vett részt. Az első éjszakai repülést végrehajtó pilótával, *Joseph Sablatnigg*gal, 168 km-es távolsági versenyt nyert. Huszonegy évesen, Bécsűjhe-lyen, az *Etrich Taube* típusú gép tervezőjénél, *Karl Illnér*nél végezte el a pilótatanfolyamot. 1912. augusztus 15-én vizsgázott, 4. számú pilótaigazolvá-nyát a budapesti Közlekedési Múzeum őrzi.

1912. augusztus 20-án, a *Magyar Aviatikai Szövetség* Pesten, a rákosi repülőtéren szervezett versenyen azért nem tudott indulni, mert az édesapjától ka-pott, *Etrich* típusú gépe nem érkezett meg, így az első női pi-lóta várva várt bemutatkozása elmaradt. Nyilvánosan végül csak az év október 6-án szállha-tott fel Nagyváradon, ahol nagy érdeklődés és ünneplés kísérte. Az 1913. évi Szent István-napi versenyen már ő nyerte meg a gyorsasági versenyt. Az egy-huzamban repülésben és a le-vegőben töltött idők versenyé-ben második lett. 1914-ben, a *Monarchia* legnagyobb aviati-kai eseményén, Aspernbén, a II. Nemzetközi Repülő Héten, francia, német, osztrák és ma-

gyar résztvevők között két nő indult: Lilly osztrák és *Madame Palliers* francia színeken. A Balatont el-sőként átrepülő *Lányi* Antallal is számos bemutatón szerepelt. Kezdődő románcuknak a világháború ve-tett véget. Lilly pilótaként szeretett volna szolgálni, de a hadügyminisztérium elta-nácsolta, így ápolónő lett.

1914-ben gróf *Johannes Evangelist Virgilio Coudenho-ve-Kalergi von Ronspergheim* feleségeként, Csehországba költözött. Az első világháború kitörése után beszüntették a polgári repülést, így többé so-hasem szállhatott fel. 1927-ben, Prágában született meg *Pixie*-nek becézett leánya. Lilly anyó-sa japán samuráj család sarja volt és a kislány arcvonásaiban rá hasonlított. A zsidóüldözé-sek elől 1939-ben vele együtt menekült Olaszországba, ahol nélkülözve élt. Szeretett férje 1943-as különélési nyilatkoza-ta később hivatalos válásuk-hoz vezetett, amelyet 1960-ban mondtak ki. A világháború felfele ívelő pályafutását és csa-ládi életét is tönkretette. Dél-Franciaországban élt. 1975-ben, Genfben halt meg (más forrás szerint viszont csak két évvel később Nizzában). Bécsűjhe-lyen, ahol pilótavizsgáját tette, utcát neveztek el róla.

A kompozíció törekeny al-katú Lillyje, korhű csizmában, pilótaruhában, zsebre dugott kézzel az eget kémleli. Bőr si-sakjának szíjai mozgalmasan lebegnek. Portréját fotója sze-rint mintáztam, úgy, hogy a repülés szerelmesének vágyó-dása és izgalma egyaránt tük-röződjön arcán. Steinschneider Lillyről kevesen tudják, hogy ő volt a *Monarchia*, s *Magyarország első női pilótája* is. Igaz, hogy karrierje röpke három évet ölel fel, de nevét mégis örökre beír-ta a magyar történelembe.

Sorozatunkban Józsa Judit kerámiaművész alkotásaiból ezúttal két történelmi személyiséget mutatunk be: Steinschneider Lillyt és Hugonnai Vilmát.

Gedai Csaba felvételei

Szentgyörgyi gróf Hugonnai Vilma a Pest megyei Nagytétényben született, főnemesi családban. A Pröbstl-féle pesti leánynevelő intézetben tanult. Itt ismerte meg Máriássy Fruzsínát. Az ő nagybátyjához, Szilassy Györgyhez ment feleségül. Két év után megromlott a házasságuk, s erre való tekintettel a férje nem gördített akadályt tanulmányai folytatása elé. Magyarországon a nők még nem tanulhattak egyetemen, ezért a hatéves kisfiát szüleire bízva, Zürichbe utazott, hogy beiratkozzon az orvosi karra.

Az első évfolyamot jeles eredménnyel végezte el. Tanárai is felfigyeltek hihetetlen munkabíráására és tehetségére. Ludimar Hermann, az izmok elektromos ingerlésének kutatója, állást ajánlott az egyetem fiziológiai intézetében. A harmadik évtől a klinikai munkába is bevonták. Edmund Rose, a torokgyíkos gyerekek megmentője mellett ő készítette el a Rose-féle eljárás alkalmazásának tízéves tapasztalatairól szóló jelentést. Hugonnai Vilma 1879. február 3-án védte meg disszertációját és orvosdoktorrá avatták Zürichben.

Frissen szerzett diplomájával hazatért. Elszegényedett családját neki kellett fenntartania. Hiába végzett a zürichi egyetemen kitűnő eredménnyel, nő léte itthon mégsem dolgozhatott orvosként. Még ahhoz is külön bábaképző tanfolyamot kellett végeznie, hogy szülónőként dolgozhasson. Kollégái azonban szemet hunytak, és valójában orvosként tevékenykedett.

1881-ben érettségizett, majd beiratkozott a budapesti egyetemre, ahol rendkívüli hallgatóként látogathatta az órákat, de vizsgát tenni nem hagyták. Csalódottan ment vissza Zürichbe, ahol a kórház sebészeti osztályán dolgozott. 1890-ben elfogadta Veres Pálné, a magyar nőnevelés élharcosának felkérését és az Országos Nőképző Egyesület iskolájában hat évig egészségtant adott elő, valamint a Szabad Líceumban tartott előadásokat. 1907-ben átdolgozta Fischer-Dückelmann Anna *A nő, mint háziorvos* című művét és a szülésről és bábaképzésről írt cikkeket a hírlapokba.

Magánéletében a fordulópont 1884-ben következett be, amikor a fia már leérettségizett és külföldön folytatta tanulmányait. A férje szeretőjének tett ígéretének megfelelően, ekkor beleegyezett a válásba. Második férjét a diplomahonosítása kapcsán ismerte meg. Vilma túl volt a negyvenkettedik életévén, amikor a nála három évvel idősebb, Wartha Vince, műegyetemi tanárhoz, a Magyar Tudományos Akadémia tagjához kötötte az életét. Szerelmük bizonyítéka, hogy egy második gyermek világra hozására is vállalkozott. Ferenc József 1896-ban, felesége, Erzsébet névnapján, november 18-án írta alá azt a királyi rendeletet, amely értelmében az orvosi, bölcsészeti és gyógyszerészeti egyetemi karokra nők is beiratkozhattak. Vilma elsőként jelentkezett, s még az évben tette le az első, 1897-ben pedig az utolsó vizsgáját.

A kompozíció határozott, céltudatos asszonyt mutat, kora divatjának megfelelő viseletben. Életének azt a pillanatát látjuk, amikor frissen végzett orvosnőként, kezében orvosi diplomájával, táskájával, hazaérkezik. Álmodozó, nagy szemei, kedves mosolya a jövőbe vetett hitét tükrözik.

Az első magyar orvosnő elszántságának és hivatástudatának köszönhetően ötvenévesen – tizennyolc évvel az után, hogy Zürichben egyszer már orvossá avatták – 1897. május 14-én végre átvehette itthon szerzett diplomáját is. Kitartása követendő példa mindannyiunk számára.